

HERBERT ENDERWITZ: WELTWEITE BILDUNGSREFORM — MÖGLICHKEITEN EINER
REALEN UTOPIE

Bund V. GmbH, Köln, 1983.

A könyv a szerző több évtizedes munkájának összegzése, amelyet mint tanár, iskolareformer, a nevelésügyi és tudományos szakszervezet, valamint számos, a képzéssel és neveléssel foglalkozó nemzetközi szervezet tagja folytatott. Tapasztalatait rendszerbe foglalva ahhoz a felfedezéshez jutott, hogy a nevelésügy reformerei vezérelveikben és azok megvalósításában világszerte hasonló utakon járnak, továbbá az egyedi megoldásokat illetően is körvonalazhatóak a hasonló fejlődés alapvető elvei.

Koncepciójának lényege, hogy napjainkban a pedagógia szférájában — elsősorban a fejlesztési tendenciákat tekintve — közeledési-egységesülési folyamat megy végbe, ami végül is oda vezethet, hogy világméretben alkossa meg az emberiség azt a nevelési-képzési szisztémát, amely a gazdasági-társadalmi különbségeket és ellentéteket áthidalva eszköze lehet egy igazságosabb és békés jövő megszületésének.

Ezt a kétségtelenül utópisztikus látomást, illetve meggyőződést a szerző igyekszik történelmi és társadalmi analízisre, elemzésekre építeni. Azokat a fejlődési tendenciákat hangsúlyozza művében, amelyekben a kapitalista és a szocialista országok között hasonlóságokat, analógiákat lát. Szerinte az egységesülés tendenciái évtizedről évtizedre erőteljesebbek. A mű ideológiai alapját képező konvergencia elmélettel ezúttal hadd ne foglalkozzunk. Marxista kritikája közismert. A szóban forgó könyvnek nem is ez a lényege, hanem az a rokonszenves iskolakép, amelyet a szerző a társadalmi tendenciák általa utópisztikusan vázolt talajára épít.

Mi jellemzi ezt az iskolát?

1. A tények tisztelete. A szerző egyértelműen állást foglal a világ tudományos, azaz anyagelvű szemlélete mellett. Ezt teszi meg világméretű oktatási reformjának világnézeti alapjává. Az anyagelvű gondolkodást védelmébe veszi az olyan vallási rágalmakkal szemben, amelyek a világ materialista szemléletét a gonoszság birodalmába utalják. Ugyanakkor az egyén elidegeníthetetlen jogának tartja, hogy szabadon válasszon a világ anyagelvű vagy idealista magyarázata között.

2. Szakítás az extenzív tananyag-fejlesztéssel. A szerző az elképzelt iskolában szakítani kíván azzal a mindmáig élő és a XIX. században keletkezett tananyagépítkezési móddal, amely a tudományok fejlődését és bővülését

a tantervi spektrum szélesedésével és a követelmények határtalan fokozásával kívánta követni. A megoldást a permanens képzés koncepciójában látja, amely nem kíván gyermek-, illetve ifjúkorban befejezett képzést nyújtani.

3. Az emberi teljesség nevelésének célképzete. Itt elsősorban a tradicionális iskolát jellemző egyoldalú kognitív meghaladásáról van szó. A szerző "a kéz, a fej és a szív belső összefüggéseit" figyelembe vevő képzés mellett foglal állást, valamint a tettek növekvő súlya mellett a szavak egyeduralmával szemben.

4. A társadalommal való azonosulás. Szemben azzal a reformpedagógiai elképzeléssel, amely az iskolákat afféle ideálisan megszerkesztett szigeteknek képzelte a társadalomban, Enderwitz iskolája szerves része a társadalomnak, "nyitott iskola".

5. Az esélyegyenlőség biztosítására irányuló törekvés. A szerző mind a szocialista, mind a kapitalista országokat bírálja azért, mert iskolarendszerük ennek az alapkövetelménynek nem tesz eleget. S noha, ami e bírálatnak a szocialista országokra vonatkozó részét illeti, ítéletei nem mentesek némi felületességtől, kritikája alapvetően helytálló.

A továbbiakban a szerző egységes struktúrába foglalja össze a gyerek születésétől a felnőtté válásig terjedő nevelési-képzési rendszert. A rendszer középpontjában álló iskola az irodalomból jól ismert Gesamtschule, annak minden progresszív, rokonszenves és utópisztikus elemével.

A recenzens végezetül nem hallgathatja el, hogy a könyv alcímében szereplő "reális utópia" megfogalmazással kapcsolatban nemcsak fogalmi kifogása van (amennyiben valamit vagy reálisnak tart, vagy utópiának), hanem tartalmi is. A szerző ugyanis a Német Szövetségi Köztársaságban létező Gesamtschule-khoz képest — amelyeket a realitással való megalkuvás számos utópisztikus elemtől már megfosztott — valóban egy, a kapitalista társadalmi talajon megvalósíthatatlan, tehát utópisztikus iskolát képzel el. Tovább növeli az utópisztikus elem súlyát a koncepcióban ezen iskolakép "világméretűvé" tágítása.

Hortobágyi Katalin